LAUSUNTO

16.01.2019 Dnro OKV/1/21/2019

Eduskunnan puolustusvaliokunnalle

Viite:
Lausuntopyyntönne 10.1.2019

Asia:
Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 254/2018 vp)

Olen aiemmin antanut lausunnon puolustusministeriölle sen asettaman työryhmän laatimasta ehdotuksesta vapaaehtoista maanpuolustusta koskevan lainsäädännön kehittämiseksi. Siinä esittämäni kommentit on olennaisilta osin otettu huomioon käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä. Tärkein huomioni koski sitä seikkaa, että suunniteltu lainmuutos olisi mahdollistanut 16 vuotta täyttäneiden henkilöiden tutustuttamisen puolustusvoimien toimintaan tavalla, joka olisi saattanut olla ristiriidassa Suomea sitovan lapsen oikeuksien yleissopimuksen valinnaisen lisäpöytäkirjan *lasten osallistuminen aseellisiin selkkauksiin* kanssa, koska sen on katsottu estävän vapaaehtoisen sotilaallisen koulutuksen antamisen alle 18-vuotiaille henkilöille. Tältä osin eduskunnalle annetussa hallituksen esityksessä on tehty tarvittavat korjaukset. Hallituksen esitys tarkastettiin oikeuskanslerinvirastossa siinä vaiheessa, kun sitä koskeva esittelylista jaettiin valtioneuvoston yleisistunnon käsittelyä varten. Esitys täytti tarkastuksen perusteella eduskunnalle antamista koskevat oikeudelliset ja muodolliset vaatimukset.

Kaavailtu lakiesitys koskee aihepiiriä, josta oikeuskanslerilla on laillisuusvalvojana suhteellisen vähän omakohtaisia havaintoja. Tämä johtuu siitä, että valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta annetun lain (1224/1990) 1 §:n mukaan oikeuskansleri vapautetaan velvollisuudesta valvoa lain noudattamista sellaisissa eduskunnan oikeusasiamiehen toimivaltaan kuuluvissa asioissa, jotka koskevat muun muassa, puolustusministeriötä, valtioneuvoston ja sen jäsenten virkatointen laillisuuden valvontaa lukuun ottamatta, puolustusvoimia, rajavartiolaitosta, sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa tarkoitettua kriisinhallintahenkilöstöä, vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa tarkoitettua Maanpuolustuskoulutusyhdistystä sekä sotilasoikeudenkäyntiä. Tällaisissa tapauksissa oikeuskanslerin on lain 2 §:n mukaan siirrettävä asia oikeusasiamiehen käsiteltäväksi, jollei hän katso erityisistä syistä tarkoituksenmukaiseksi ratkaista asiaa itse. Viime vuosina tällaiset asiat on käytännössä poikkeuksetta siirretty oikeusasiamiehelle. Lausuntoni on näin kirjoitettu yleisestä valtiosääntö- ja hallinto-oikeudellisesta näkökulmasta.

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

Käyntiosoite Snellmaninkatu 1 A, Helsinki • Puhelin 0295 16001 • e-mail etunimi.sukunimi@okv.fi
Postiosoite PL 20, 00023 Valtioneuvosto Telefaksi 09 160 23975 Internet www.okv.fi

Kaavailtu lakiesitys koskee vapaaehtoista maanpuolustusta. Itse nimikettä voidaan mahdollisesti pitää jossain määrin harhaanjohtavana, koska peruslähtökohdiltaan maanpuolustus ei ole vapaaehtoista toimintaa, vaan kansalaisvelvollisuus. Perustuslain 127 §:n 1 momentin mukaan jokainen Suomen kansalainen on velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä sen mukaan kuin laissa säädetään. Vapaaehtoisella maanpuolustuksella tarkoitetaan siten vapaaehtoista toimintaa, joka tukee kansalaisvelvollisuudeksi säädettyä maanpuolustusvelvollisuutta. Sen tärkein tehtävä lienee maanpuolustushengen kohottaminen ja ylläpitäminen eri väestöryhmissä. Koska toiminta liittyy keskeisesti valtion monopolissa olevan organisoidun aseellisen voiman käyttämiseen, on tärkeätä, että se säilyy maan korkeimman johdon valvonnassa. Muun muassa tästä syystä siitä tulee säätää lailla.

Tämän vuoksi lakiehdotuksen säännöstöä siitä, että vapaaehtoisessa maanpuolustuskoulutuksessa järjestäjänä toimiva Maanpuolustuskoulutusyhdistys on julkisoikeudellinen yhdistys ja sen koulutustehtävät luotaisiin perustuslaissa tarkoitetuiksi julkisiksi hallintotehtäviksi, ovat tarpeellisia ja perusteltuja. Pidän perustuslain ja julkisen vallan roolin sekä yksilön oikeuksien ja velvoitteiden kannalta perusteltuna varsin tarkkoja ja täsmällisiä säännöksiä vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta ja siinä annettavasta koulutuksesta. Varsinaisen sotilaallisen koulutuksen osoittaminen puolustusvoimille on samoista syistä perusteltua. Sotilaallisia ja sotilaallisia valmiuksia palvelevan koulutuksen erottelussa hyvin täsmällisesti on myös esityksessä todetulla tavalla vaikeutensa. Pidän tältä osin esitystä riittävän täsmällisenä. Kiinnitän huomiota siihen, että pohjoismaisissa valtioissa vapaaehtoinen toiminta on yleensä välittömämmin organisoitu osaksi asevoimia.

Pidän ehdotettua säännöstöä kokonaisuutena arvioituna asianmukaisena.

Oikeuskansleri Tuomas Pöysti

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri Tom Smeds

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

Käyntiosoite Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
Postiosoite PL 20, 00023 Valtioneuvosto
Puhelin 0295 16001
Telefaksi 09 160 23975
e-mail etunimi.sukunimi@okv.fi
Internet www.okv.fi